

Reis naar Kyrgyzstan van 25 oktober tot 23 november 2004.

Heenreis

Vanmorgen ben ik door de chauffeur van de KLM bus in levende lijve afgezet bij hotel Dostuk in Bishkek, hij liet me zelf mijn koffers de hoge stoepen opsjouwen. Dat was vanmorgen Dinsdag 26 oktober 2004 om acht uur plaatselijke tijd. In Holland vier uur vroeger, was de hondenwacht net voorbij. Een half uur later zette ik voet aan wal in het huis dat mijn dochter en haar man huren. In de wijk Orto Sai, nummer 262 Imanaliev. De zon was intussen net boven de kim verschenen.

De busreis van Almaty (de plaats van landing in Kazagzstan) naar Bishkek in Kyrgyzstan had inmiddels ruim zes uur geduurd. De vliegreis daaraan voorafgaande bijna zeven uur. Oorzaak van de lange bustocht: de weg van Almaty naar Bishkek wordt op verscheidene plaatsen vernieuwd, het verkeer wordt over grote afstanden omgeleid. Over tijdelijk gebaande wegen, soms kras, kras door de woeste vlakte. Ik had gerekend op twee hooguit drie uur rijden.

Overigens werd ik netjes opgevangen in de aankomsthal van het vliegveld door een jonge dame in uniform die een bordje "KLM Bishkek" omhoog hield en wist dat er onder de eventuele passagiers een Jan Portengen moest zijn. Daarmee werd de invloed van Minke al merkbaar. Nadat vastgesteld was dat er verder niemand aan de reis zou deelnemen kwam ze me ophalen met de mededeling: "You are the king!" omdat ik de enige zou zijn die met de bus vervoerd zou worden. En dat de reis mogelijk tien uur zou gaan duren. Het was inmiddels later dan twee uur in de nacht en de bus stond uitgeblust bij de luchthaven te wachten. Aan de overzijde van het plein waar nog allerlei lieden zich ophielden, taxichauffeurs en andersoortige behulpzame mannen. Onder het gaan, zij droeg mijn handbagage en werd deswege of om haar aantrekkelijke verschijning door het gemeen op straat aangehaapt en zelfs aangesproken hetgeen ze negeerde, vertelde ze dat ze zich zorgen maakte of de chauffeur wel bereid zou zijn om te rijden. Die lag ergens te slapen begreep ik. Waar dat werd me niet duidelijk. Maar wel dat hij doodop moest zijn omdat hij diezelfde dag de reis in omgekeerde rijrichting had gemaakt.

We stapten de donkere bus binnen, een groot Skania produkt, geschikt voor om en nabij zestig personen en van alle gemakken voorzien. Ik zocht me een plaats. Zij liep naar achteren en begon op klagende toon tegen iemand te praten die daar kennelijk op de achterste bank gelegen was. Uiteraard in de plaatselijke taal en dus volstrekt onverstaanbaar. Het kostte haar moeite om de man over te halen om op te staan en ik kon me daar wat bij voorstellen. Tien uur achter het stuur op een dag is lang genoeg. Daarvoor hebben wij de rijtijdenwet.

Een tikkeltje balsturig liep de nog jonge man tenslotte naar voren en zou me hebben genegeerd ware het niet dat ik hem bij de arm greep en een hand uitstak ter begroeting. Een impulsief gebaar waarop hij even spontaan reageerde met een woordje koeterwaals. Het resultaat was duidelijk, het bedrukte gezicht van mijn begeleidster klaarde op en de chauffeur ging er weer tegen aan. Zo vertrokken we welgemoed van de luchthaven en zoefden door nachtelijk Almaty. Bijna onhoorbaar want de chauffeur was gewoon goed en de dieselmotor niet minder, dat had ik meteen door.

Aan de rand van de stad werd gestopt, de chauffeur liep naar een wegwinkeltje en kocht er wat eetwaren voor onderweg. Ik gebruikte de korte pauze om wat foto's te maken van ons voertuig en tersluiks te kijken of er daar ergens een geschikte boom te zien was waartegen ik in gepaste afzondering een plas kon doen. Toen er niets geschikt te vinden was richtte ik me tot mijn begeleidster met de vraag of ze het zodanig kon regelen dat er onderweg een "wildplas" stop gehouden zou worden. Het was op zich al een probleem hoe dat aan haar verstand te brengen. Iedere poging daartoe had slechts een vragend gezicht van haar tengevolge. Wie van ons beiden het slechts het Engels beheerste laat ik maar in het midden. Ik was er van overtuigd dat het aan mij lag. Allerlei zinnen met water als onderwerp hadden geen succes. Toen ik tenslotte een schaamteloos gebaar maakte richting de gulp van mijn broek stuitte ik nog steeds op onbegrip. Ik probeerde het met een platte uitdrukking die ik eens had horen toepassen in een film: "Y have to pie!" Nog meer onbegrip werd mijn deel. Of straalde haar gezicht

afschuw uit over de vieze praatjes van een oud mannetje? Hoe dan ook ik schaamde me zeer. En in deze voor mij wanhopige situatie dacht ik ineens aan het woord "toilet". Nu denk ik bij dat woord nooit aan een ruimte waar in eerste instantie voldaan kan worden aan primaire noodzakelijkheden. Het was haar onmiddellijk duidelijk wat ik bedoelde. Een oplossing werd gevonden. Er moest onderweg dieselolie worden getankt, Daar was een wc en daar zou ik terecht kunnen.

Voort ging het weer. De chauffeur en het meisje babbelden vrolijk met elkaar. Een iegelijk in zijn eigen taal, beiden voorin de bus gezeteld. Zijn stem als die van een praatjesmaker, een echte chauffeur. Haar geluid zoals dat van een eerbaar meisje verwacht mocht worden. En ik, gezeten in mijn eenzame stoel in de hoogte achter hen probeerde in het donker de batterijen van mijn camera te vernieuwen. Op het gevoel, want de verlichting boven mijn hoofd deed het niet. Of ik kon de juiste knopjes niet vinden. Het lukte me. Voor het overige kon ik slechts geluiden horen. Verstaan was er niet bij. Geen woord. Ik kon de weg zien voor me. Het zal ongeveer drie uur geweest zijn. Plaatselijke tijd. Een ongemeen grote maan stond hoog aan het firmament en wees ons de weg. En even ongewoon heldere sterren schitterden in ontelbare hoeveelheden aan de diepdonkere hemel. Er werd ten tweede male gestopt, nu bij een eenzaam gelegen tankstation. Ver buiten de stad. Tot nu toe was alles gesmeerd gegaan.

Het ogenschijnlijk verlaten tankstation bleek bemand door een drietal jonge lieden. De Skania werd door twee hunner voorzien van brandstof en mij werd gewezen waar ik het "toalet" (Russisch) kon vinden. Mijn chauffeur wees me namelijk met een wat vaag gebaar naar de achterkant van het station waar dergelijke gelegenheden gewoonlijk aangetroffen worden. Dus keek ik naar een deur of dergelijke in de achterzijde van het gebouw. Het was er aardedonker, het enige dat ik kon onderscheiden was een weliswaar onverlicht maar door de volle maan beschenen metselwerk dat mij deed denken aan een stal. Aarzelend stond ik voor dat wat het aanzien had van een opening, een doorgang . Hoewel ik in eerste instantie weinig kon zien, deed de stank vermoeden dat ik op de goede weg was. Een urinoir. Langzaam wenden mijn ogen aan het donker en zagen dat wat er in werkelijkheid geboden werd. Een glibberige vloer. Een viertal gaten naast elkaar in de grond. Houten voetplanken ernaast. Hurklosetten begreep ik, zoals in de tropen uit reinheidsoverwegingen veel gebruikt worden. Was ik in de damesafdeling terecht gekomen? Omdat er op dat uur toch niemand was deed ik dat waarvoor ik gekomen was. Staande. Omdat er geen middelen voorhanden waren om mijn schoenen te reinigen van de glibber waarin ik gestaan had stapte ik de bus weer binnen. Alsof er niets gebeurd was.

Voort ging het weer, de maan ging ons voor, aan bakboord. De reisleidster (of moet ik zeggen stewardess?) gaf te kennen dat ze zich ging afzonderen en begaf zich naar de ruimte die daartoe was ingericht, de achterste bank van de bus. De slaappleats van de chauffeur. Ik besloot maar naast hem te gaan zitten hetgeen me werd toegestaan. Die stoel was niet alleen een stuk beter, van daaruit had je ook een goed uitzicht op de weg. En mocht hij in slaap vallen dan zou ik dat als eerste merken! De chauffeur zette de radio aan die vervolgens onafgebroken gepaste muziek ten gehore bracht: zwoele vocale stemmen begeleid met geluiden die deden denken aan oosterse landen. En die mij in slaap zouden doen vallen ware het niet dat ik mezelf de rol van reisleider indacht, mijn waakzaamheid was geboden. Het welslagen van deze reis zou daarvan afhangen. Helaas was het niet mogelijk een gesprek te voeren. De man sprak alleen maar Russisch en probeer dat maar eens te verstaan. Uitnodigend hield hij een pakje sigaretten voor me, dat wel. Ik weigerde maar wist niet of ik daar goed aan deed. Ook de reisleidster zat af en toe een sigaret te paffen. Wat dat betreft leven ze hier nog onbekommerd zoals dat vijftig jaar geleden bij ons toeging. Nog nooit gehoord van belasting op rookartikelen.

De reis begon eentonig te worden. Steeds weer doemden er tegenliggers op. Het viel me op dat er veel autobussen reden. Honderden heb ik er geteld. Soms stonden ze langs de weg en dromden de reizigers er om heen. In het donker. Keurig dimden de tegenliggers hun grote lichten maar niet altijd hielp dat echt. En op een rechte weg was aardig goed te voorspellen waar het monster uiteindelijk zou uitkomen, hopelijk links van ons. Maar op een vers gebaande omleiding lag dat anders, zo'n woeste weg kromt door het land over heuvels en vol gaten. De chauffeurs zochten die te ontwijken en slingerden met hun voertuigen van links naar rechts over het brede onverlichte pad. Maar het ging allemaal goed. Mijn stuurman bleef wakker. Na een uur of vijf, zes rijden kwamen we bij de grens en werd er "ho" gehouden. Het meisje kwam uit haar slaappleats, nam me, haar enige passagier, mee naar buiten en ging me voor naar de paspoortcontrole. Schaars verlicht door slechts enkele lampen. Er was geen enkel probleem. Zonder bezwaar mochten we Kazagzstan verlaten om even verderop met even weinig problemen door Kyrgyzstan te worden geaccepteerd.

Hoewel de rest van de reis nog enige uren duurde was ik me daarvan nauwelijks bewust. Mijn waakzaamheid was niet meer nodig en weer op mijn hoge plek halverwege de autobus gezeten viel er niet veel te zien. Nadat ik de dag ervoor 's morgens om elf uur 's morgens door Alie en Jo naar Schiphol was gebracht begon nu in Kyrgyzstan de zon haar verschijnen aan te kondigen. Ruim twintig uur was ik onderweg geweest en veel puf had ik niet meer. We reden de stad binnen en kwamen bij het hotel dat als eindbestemming van de reis was aangekondigd. De autobus stopte voor een groot plein van steen waarachter het bastion van vergane glorie gelegen is. De chauffeur bleef halsstarrig achter zijn stuur zitten maar het meisje nam de honneurs waar, opende de bagage ruimte in de buik van het voertuig en ik trok mijn spullen naar buiten. De grote groene reiskoffer waarin 20 kg spullen waren gepakt en mijn handbagage die bijna 10 kg woog. Een vroege vogel, een taxichauffeur die zijn gammele wagentje enkele honderden meters voor de halteplaats had staan kwam toelopen. Belust op een ritje maar mij was dringend aangeraden in het hotel te gaan, daar te bellen en te wachten tot ik opgehaald zou worden. Nu had ik onderweg al overwogen om de chauffeur en de stewardess een ruime fooi te geven en over een geschikt bedrag nagedacht. In principe zelfs om dat bedrag aan de chauffeur te overhandigen maar nu hij het liet afweten gaf ik haar het hele bedrag in euro's met de gemompelde opmerking dat het voor hen beiden was. Ze aanvaardde mijn geschenk met een ietwat schuld bewust gezicht. De taxichauffeur keek met uitpuilende ogen toe hetgeen me ervan bewust maakte dat ik waarschijnlijk veel te royaal was geweest. Het kon me allemaal niet meer schelen. Koppig greep ik mijn zware koffer met de ene hand en de handbagage in de andere en zeulde beiden, zonder op of om te kijken over het grote plein naar de ingang van het hotel. Een groot aantal stoep treden op die gelukkig waren voorzien van provisorisch aangebrachte en hier en daar kapotte planken. Zo kon ik mijn grote koffer min of meer rollend omhoog sleuren. Naar de smalle sluis met zelfsluitende deuren die de toegang vormt tot dat bolsjewistische statussymbool van weleer. Het lukte me eerst niet om met de twee koffers tegelijk naar binnen te gaan, de kracht waarmee de buitendeur zich gesloten wilde houden was te groot. Een vriendelijke hotelgast hielp me, ze hield de deur voor me open. Staande in het smalle gangetje. Met het gevolg dat ze zich plat tegen de wand moest drukken om niet door mij en mijn koffers geplet te worden. "Thanks you!" en "Y 'm sorry!" mompelde ik beschaamd in het voorbij stutelen.

Omdat ik niet als gast het hotel binnenkwam maar in de foyer moest wachten en vandaar bellen begaf ik me naar de eenzame dame die daar gezeten was als receptioniste. Het kostte me de grootste moeite om haar duidelijk te maken dat ik daar slechts kwam om te bellen en af te wachten. Pas toen ik mijn ticket van de KLM liet zien werd ik begrepen. Hoewel ik ooit in Curaçao een diploma "Engels voor Mariniers" gehaald heb blijkt dat in de praktijk danig tegen te vallen. Mogelijk heeft een zekere aanleg voor de Nederlandse taal me er van weerhouden mijn kruit te verschieten op het Engels. Hoe dan ook, de vriendelijk dame maakte verbinding voor me en even later kreeg ik Minke aan de telefoon. Paniek! Ze hadden me pas over een uur verwacht. Ik kreeg nog even de tijd om uit te rusten en in de weelderige fauteuils weg te zakken die daar voor dat doel staan.

En aanschouwde de vervallen staat waarin het hotel verkeert. Het leder van de stoel waarin ik zat was gescheurd, er hing een losse flap. Ik verwonderde me erover dat deze pompeuze marmeren hal slechts door zo'n smalle deur betreden kon worden. Dat er aan het koepelvormige plafond verlicht door overdadig veel kristallen ornamenten een groot aantal lampen stuk waren. Schoon was het wel, in zekere zin. Een werkster begon de vloer te boenen met een dweil aan een stok. Ik maakte aanstalten om mijn koffer opzij te zetten. "Niet nodig" gaf ze me te kennen. Ze boende er gewoon omheen. Wij begrepen elkaar zonder woorden. Op dat moment stopte er een auto een drietal mensen rende over het plein en kwam binnen. Alle vermoedheid viel van me af. Met een zwaai naar de receptie liep ik met frisse moed het hotel uit. Blij dat ik daar niet hoefde te blijven.

Wandert reed ons met zijn twintig jaar oude Mercedes 190 met grote vaardigheid door de stad naar een buitenwijk. Het was geen opwekkend gezicht. "Wat is dit voor gribus?" kon ik niet nalaten op te merken. "Wonen jullie in een achterstands buurt?" Niet begrijpend werd er gereageerd. We hielden stil voor een onaanzienlijke muur voorzien van een groen geschilderde plaatijzeren poort die niet de minste inkijk toeliet. Tegen indringers beschermd met verticale smeedijzeren pieken. De poort ging open en daar zag ik waarop de foto's mij hadden voorbereid, het huis met het pad dat naar de luthof voert aangelegd en ingericht door de oorspronkelijke bewoners. Daar zou ik een maand verblijven.

Marktbezoek.

Minke en ik hebben gisteren de markt in Bishkek bezocht. Niet voor de eerste keer maar nu had ik mijn camera meegenomen. Minke vertrouwt het me nog niet toe er alleen heen te gaan. Zekerlijk zou ik verdwalen, meent ze, misschien heeft ze gelijk. .

Ik besloot goed op te letten, deze keer.

Buiten de poort van ons onderkomen komen we op een slecht onderhouden asfaltweg waarover de boeren van het dorp gewend zijn hun koeien en schapen te verkassen van de stal naar de wijde vlakte tussen het dorp en de stad. Die laten het nodige afval achter en worden geleid door minstens een herder al of niet te paard, een hond en niet zelden helpt de boerin ook nog een handje mee. Tot het land bereikt is, daarna heeft ze wat anders te doen. Even voorbij het huis, zuidwaarts, begint een afdaling en aan de voet daarvan staat het busje 165 reeds te wachten. Minke, bang dat hij net voor haar neus zal vertrekken, holt de helling af maar ik kan haar daarin niet volgen en loop met gemaakte bedaarde passen naar beneden. Het busje is nog leeg en de chauffeur is inmiddels door Minke betaald, voor twee man 10 som zijnde twee eurodubbeltjes. Ik geef de man een hand, als om te bezegelen dat ik vanaf nu het leven van mij en mijn gezellin in zijn handen beveel.

Inderdaad is de markt, in het centrum van de stad, een bezienswaardigheid op zich. In allerlei hoekjes en steegjes, onder dak of in de open lucht, in halfdonker soms staan ontelbare stalletjes, tafeltjes, kramen en soms alleen maar een kist waarop de de koopwaren zijn opgetast. Er zit wel orde in het geheel, witte kolen zijn bij elkaar, ik telde acht verkoopsters, en winterwortelen, ik telde vijf verkoopsters en een verkoper, en appels en peren, en vijgen, en dadels, maar ook spijkers, boutjes en schroeven. Schoenmakers zitten keurig in een straatje hun beroep uit te oefenen. Kleden liggen en hangen ten toon. Bedden en dekens. Schoenen en laarzen, met stompe hardleren neuzen. IJzerwaren, elektrische apparaten. Jongens slepen zware vrachten op karretjes met ijzeren wielen, laveren daarmee tussen de mensen door en schreeuwen hard hun waarschuwingen. Een oud tenger mannetje in schamele kleren en versleten schoenen duwt achter een zwaar beladen kar achter een vrouw aan, zij loopt voor de wagen uit, klein in dikke jas, korte gelaarsde benen. En de mensenstroom gaat onophoudelijk haar eigen gang. Sommigen gehaast. Anderen rustig. "Blijf niet staan" waarschuwt Minke die gebogen onder het gewicht van haar rugzak tracht onzichtbaar te blijven. Volgens haar is dat het beste om te overleven. Ze hoopt dan ook niet met mij in verband te worden gebracht. Met die in zwarte jas en bontjmut geklede Rus die het zelfs waagt af en toe een camera te voorschijn te halen. Een Rus, ja daar wordt ik voor aangezien. "Do you speak English?" vaagt een elegant geklede dame me. Ze blijft verwonderd stil staan onder het gaan. "No", haast ik me te zeggen, Y am Dutch. Y am sorry! Y have to go to my daughter". Met een aarzelend knikje maar niet begrijpend gezicht laat ze me gaan. Minke gaat voorop haar ongeremde gang en ik ben bang haar kwijt te raken. Aangezien haar rugzak al gaande gevuld raakt besluiten we de markt te verlaten en naar een bank te gaan waar mijn US creditkaarten mogelijk ingewisseld kunnen worden. Nee dus. We moeten naar een Nationale Bank!. Maar die is enkele straten verderop. We besluiten huiswaarts te keren en staan op de hoek van een straat te wachten op busje 165 dat ons naar huis zal rijden. Er staan twee taxies, grote Duitse auto's, maar die negeren we. We wachten een half uur maar geen busje. De twee luxe taxies zijn vertrokken en er staat nu een oude Lada. Minke maakt een afspraak voor de rit, 100 som. Pa moet voorin. Geeft de chauffeur een hand en we rijden weg. Met gorgelende motor. Op de chauffeur is niets aan te merken. Feilloos voert hij ons naar de laan van de President. Een lange rechte driebaansweg waar belangrijke auto's hard rijden. Onze Lada van Russische makelij gaat echter steeds langzamer, stopt tenslotte. De chauffeur verontschuldigt zich, wijst op een meter in 't rood op zijn dashboard. Stapt uit de wagen en tilt de motorkap omhoog. Stoom kringelt omhoog. Even voel ik de neiging om uit te stappen en mee te kijken. Ik bedwing me. De chauffeur verwijdt een kleedje dat hij om voor mij duistere redenen boven op de radiator heeft liggen. Inmiddels is de meter weer uit de rode zone. De motor wordt gestart en we vervolgen onze weg.

Waarom is mij een raadsel maar Minke laat de taxi niet tot haar huis rijden. We stoppen op de halte plaats van het busje. Onderaan de helling! Wil ze nog een eindje sporten? Of gunt ze het mij om nog een keertje hijgend de helling te beklimmen? Of wil ze de Lada ontzien, inderdaad keert de taxi onmiddellijk en kijkt de chauffeur opgelucht. Of wil ze gewoon niet dat hij ziet waar ze woont? Ik heb er maar niet naar gevraagd.

Herfstimpresies in Kirgizstan.

De zon staat op het hoogste punt aan hemel dat op 12 november van dit jaar hier bereikt kan worden. Omdat er geen wolkje aan de lucht is heb ik mijn bovenlichaam ontbloot. Ondanks de koude wind uit de bergen heb ik het warm in het prieeltje van de moskee. Dat komt niet alleen door de sterkte van de zon, maar ook door het fluweel van de fauteuil waarin ik zit. Kortom, het is goed toeven hier.

De buurman is aan het vuil verbranden. Een pittige niet onaangename lucht van brandend hout. Af en toe een rookwolk die uitwaaiert over de lusthof die deze tuin is. Er schijnt ook gedroogde koeienmest gestookt te worden, langs de weg hierachter heb ik zoiets zien staan. Afgedekt met daartoe geschikt materiaal. Daaronder, in keurig gelijke plakken opgetast, de gedroogde mest. Wintervoorraad. Maar hoe dat ruikt weet ik niet.

Vanuit de verte hoor ik een vreemd geluid. Is het een blatend schaap? Het is geen balkende ezel, daarvoor is het te eentonig. Langzaam dringt het tot me door dat ik word opgewekt tot het gebed. Naar de wijze der Islamieten en dat vanuit de moskee die langs de dorpsstraat gelegen is. Ik voel echter geen aandrang de deur van de gebedsruimte, zo dicht bij me, te openen en op het matje dat daar ligt neer te knielen. God is wel dezelfde, denk ik, maar ieder vogeltje zingt op zijn wijze.

Toen Minke gistermorgen Marijn met de auto naar school wilde brengen liet de accu het afweten. Na enig heen en weer gebel werd besloten een nieuwe aan te schaffen. Emir, afgestudeerd jurist, is belast met allerlei regelwerkzaamheden op Wanderts kantoor en wist wel een mannetje dat met zijn auto karweitjes wilde doen. Uiteraard tegen betaling. Afgesproken was dat hij om half tien voor de poort zou staan. En dat ik met hem mee zou gaan en hij mij tegelijk de automarkt zou laten zien. Vanmorgen dus. Precies op die tijd riep Victor de tuinman iets naar me dat ik verstond als Machine en wees naar de poort die hij reeds geopend had. Na enig nadenken begreep ik dat een auto in dit land nog steeds beschouwd wordt als een machinaal wielvoertuig en dat mijn chauffeur er was. De trotse eigenaar van een rode Volkswagen Golf stapte naar buiten en stak zijn hand uit. Een handdruk betekent in dit land bij deze mensen nog iets had ik al gemerkt. Bij mij trouwens ook.

Minke had de nodige voorbereidingen getroffen: voor het geval dat ik zou verdwalen gaf ze me haar draagbare telefoontoestel mee. Marijn schreef uitvoerig op een A4-tje hoe ik dat apparaat diende te gebruiken. Haar moeder tenslotte voegde daaraan nog een klein vierkant papiertje aan toe waarop het huisadres met Russische letters geschreven stond en beide telefoonnummers. Zelf ging ik zorgvuldig na waar het paspoort en mijn portefeuille veilig konden worden opgeborgen. En de digitale camera. We reden door de dorpsstraat, de helling af. Behendig vermeed mijn chauffeur de hobbels en kuilen in de weg. De ronde gladde keien die her en der op straat liggen. Onderaan de helling wist ik een diep gat in de weg. Zo om en nabij dertig centimeter in doorsnede. Een halve meter diep. Onderin is een afgebroken rioolpijp zichtbaar. Wee de argeloze wandelaar die in het donker daarin stapt. De schapen, geiten en koeien die iedere morgen in grote groepen over die weg gedreven worden, moeten wel alert zijn. Maar die zijn gewend in bar terrein te grazen. Wat moet daaraan gebeuren? Net zulke mooie wegen aanleggen als in Holland. Om dan vervolgens overal weer overal bulten aan te brengen om de snelheid der autorijdende inboorlingen af te remmen? Dit is veel goedkoper en meer met de natuur van dit land in overeenstemming. En niemand schijnt het nodig te vinden er iets aan te doen.

Mijn stuurman, rasechte Kirgies en als ik slechts in staat tot enkele Engelse woorden, voerde me via de Presidentsroad naar de stad. Die driebaans asfaltweg is aan weerszijden beplant met bomen die omstreeks deze herfsttijd een prachtige gele glans vertonen en welks stammen wit geschilderd zijn. De weg die eigenlijk een andere naam heeft (Mira Prospekt) staat zo bekend omdat de president daarvan regelmatig gebruik maakt als hij zich verplaatst van zijn werkplek in de stad naar het verblijf van zijn gezin. Dan rijdt er een colonne strijdagens met zwaailichten en op hoge snelheid over de middenbaan en laat niemand het wagen over te steken of niet aan de kant te gaan staan. Deze weg is goed onderhouden. Ten oosten tussen de bomen zichtbaar zijn de graasgebieden waar kudde koeien, schapen en geiten alles wat groen is kaalvreten. Dat onder de hoede van hun met stok gewapende of te paard gezeten herders.

Op die weg probeerde mijn stuurman zich bekend te maken. Hij wees naar zichzelf en zei: "Nasieb". Ik herhaalde "Massie?" Na enkele keren tevergeefs getracht te hebben mij zijn naam goed te laten

uitspreken keek hij vragend naar mij. "Jan!" gaf ik te kennen en tikte op mijn borst. Hij, een nog jonge man, gaf er blijk van een goed gevoel voor het Nederlands te hebben, zijn uitspraak was wat een Amsterdammer er van gemaakt zou hebben. Overigens zal het mij heel wat tijd kosten zijn naam goed te onthouden, Minke beweert dat het Aziz moet zijn, zo had hij zijn naam geschreven. De presidentslaan is lang en kaarsrecht, we hadden de tijd en gelegenheid voor deze uitgebreide kennismaking. En ook nog voor een paar foto's, door de voorruit genomen.

We reden de stad binnen. Een weg van enige betekenis is voorzien van een witte middenlijn. Net als in Europa. Soms zelfs een dubbele lijn. Maar als het de heren uitkomt schromen ze niet zelfs beide lijnen te overschrijden. Daarom is de presidentslaan in de stad tussen de twee lijnen nog uitgerust met reflectoren. Daarvoor heeft men ontzag. Die worden gemeden. Alsof het de ogen van de president zijn. Het verkeer is druk. Het aantal auto's dat zich door de straten wurmt is groot. Maar er zijn nauwelijks files. Een verkeersregeling van een kruispunt bestaat uit twee lichten per weg. Aan weerszijden van het kruispunt. Beide of rood of groen. Als groen knippert is het oppassen geblazen. Zij die voorgesorteerd staan om recht of links af te slaan zien dan hun kans. Zelf uitijken is de boodschap. Wee degene die te laat of te langzaam is met het oversteken van de weg. Slechts weinigen van het afslaand verkeer durven het dan aan om even hun vaart in te houden om die voetgangers de ruimte te geven. Aziz in ieder geval niet. Toen hij links voorgesorteerd zou optrekken doemde er plotseling een vrouw van middelbare leeftijd op. Rennend voor haar leven naar de overkant. Toch zag hij nog kans voor haar af te slaan. Ik hoorde geen boem. Ze wist haar vaart in te houden.

Oversteken is een probleem voor de voetgangers. Wielrijders zijn uiterst zeldzaam. Denk niet dat een zebrapad veiligheid garandeert. Hooguit betekent het dat daar een plek is waar de meest veilige wijze het gevaar getrotseerd kan worden. Ook in Bishkek zijn er haantjes van allerlei soorten die achter het stuur van een auto veranderen in zich coureur wanende woestelingen of haastige huiswaarts kerende zakenlieden. Onder hen opvallend veel in protserige voertuigen van Duitse makelij. Al of niet met het gebruik van de hoorn. De wegen zijn breed, de kans om de overzijde in één keer te halen niet groot. Dan sta je daar midden op de weg, en bidt dat er toevallig niet iemand zo nodig de witte streep gaat negeren.

Zonder ongelukken arriveerden we op een woest terrein vol plassen en stenen waar de auto geparkeerd kon worden. Dicht bij een soort sluipgang vanwaar we op de automaterialenmarkt kwamen. Een druk bezocht complex van kraampjes en uitstallingen waarvan ik helaas slechts een klein deel bekijken kon. We waren namelijk gestopt dichtbij de plaats waar de accuverkoop zich had verzameld. En Aziz wist kennelijk precies wie hij hebben moest, we betraden een stand waar de accu's smaakvol uitgesteld stonden. Het mij bekende merk Varta vooraan. Een lange sympathiek ogende jongeman met blonde haren prees met onmiskenbare vakkennis in een voor mij volkomen onverstaanbare taal een mij volkomen onbekend batterijmerk aan. Onmiskenbare vakkennis want hij stelde direct een vraag die mij vertrouwen inboezemde: "Diesel of benzine?" En vervolgens toonde hij met, hoewel wat verouderd, voltmeter aan dat de accubatterij meer dan twaalf volt haalde. En wat het merk betrof, daarin vertrouwde ik maar op Aziz. Alleen de grootte baarde me zorgen. Zou hij wel passen op de plaats die beschikbaar was. De oude accu was zeker vijf centimeter korter. Ook daarin vertrouwde ik op Aziz. Hij had het apparaat gedemonteerd. De prijs werd me op een papiertje geschreven getoond, 2020 som. En aangezien honderd euro ongeveer 5020 som is was dat niet veel geld. De koop werd gesloten en ik betaalde.

Aziz had haast en voerde me de halve stad door naar de automarkt. Hem was verteld door mijn dochter dat ik daarvoor zeer veel interesse had en ik kon hem niet aan het verstand praten dat ik veel meer belang stelde in de onderdelenmarkt. Dus liep ik een halfuur later op een heel andere plaats in de stad op een immens groot terrein waar er enkele duizenden stonden geparkeerd. In de brandende zon. Geen antieke karren maar zo te zien je van het. Ik bleef stilstaan bij een BMW, een grote luxueuze personenauto die er uitzag of hij zo uit Duitsland kwam. De verkoper stond er bij, een stevig gebouwde man. En ik verwonderde me erover dat iemand met het uiterlijk van een Amsterdamse tweedehands-automobielenverkoper hier in Bishkek mij te woord kon staan in dat wat kennelijk zijn moedertaal was, het Russisch. De prijs? Het prijskaartje gaf aan 6,9. Ik snapte er niets van en keek hem verwonderd aan. "Tiziets" verstond ik, "Dollars!" verduidelijkte Aziz nog en toen werd het duidelijk. De prijs was 6900 dollar en mij werd duidelijk gemaakt dat er over te praten viel. Maar ja, ik was nu eenmaal niet gekomen om een auto te kopen. Er zijn auto's genoeg te koop op de markt in Bishkek. En ze zijn niet duur.

We reden naar huis, Aziz monteerde de accu in de auto en constateerde tevreden dat het apparaat precies paste. Minke startte de motor en dat ging onberispelijk. Maar toen ze de contactsleutel uitzette bleef de motor gewoon doordraaien. Aziz wilde de accupool losmaken maar ik stapte in, schakelde de versnelling in en met de voet op de rem liet ik de klopping los. De motor stond stil. Een oude beproefde methode. De chauffeur werd betaald en ontving 500 som. Honderd som meer dan hij vroeg. Zodat ik nu tevreden achterover kan leunen in mijn leunstoel in het prieeltje. De auto doet het weer en straks gaan we een flink eind wandelen. Mijn dochter en ik.

Herfstvakantie in Kyrgyzstan.

Terug in Bishkek, terug in de weelde van huize 262 Imanaliev en dat na vier dagen en drie nachten zelf opgelegde ontbering in en om het bergmeer IssykKoel. Dat meer ligt in het Noordoosten van Kyrgyzstan op 1600 meter hoogte in het Tian Shan gebergte een uitloper van de Himalaya. Ik citeer nu dat wat Marijn mij voorschrijft en dat in de letterlijke betekenis van het woord. Zij schroomt niet voor dergelijke woorden zelf het toetsenbord ter hand te nemen.

Om terug te komen op dat meer, het is het een na grootste bergmeer ter wereld, 600 meter diep, 180 kilometer lang en maximaal 70 kilometer breed. Daarbij bevriest het nooit want door nog niet helemaal doorvorste bodemactiviteiten wordt het verwarmd. Die grote plas tamelijk "warm" water zorgt er voor dat het toerisme hier groeit. Iets dat op allerlei manieren gestimuleerd wordt door de overheid en ook deel uitmaakt van het project waarmee Wandert doende is.

Die vier dagen, tijdens de herfstvakantie van Marijn en tot Wanderts dienstreis naar Sri-Lanka, begonnen op zondag 31 oktober een mooie zonnige dag zonder klokgelui. Tijdens de Ramadan waarvan ook niets te horen noch te zien was. En vanuit Bishkek een stad die even druk en vuil was als op de gewone dagen van de week. Wandert startte zijn Mercedes, een 20 jaar oude door dieselmotor aangedreven personenauto, om en nabij 10 uur en na een kort bezoek aan zijn kantoor reden we de stad uit. Bestemming: de zuidelijke oever van het bergmeer.

Het voert te ver alles wat er tijdens die te lange sabbatsreis gehoord, gezien, geroken, geproefd en gesproken werd te beschrijven. De reis duurde minstens vijf uur en Minke verweet me op zeker moment dat ik mijn mond onafgebroken roerde. Waarop ik maar ging slapen om hen gelegenheid te geven het hunne te zeggen. Aangezien de zon achter de bergen verdwenen was begonnen beide reisleiders zich zorgen te maken of het wel zou lukken een slaapgelegenheid te vinden. De reisgids gaf verscheidene adressen weer maar daar aangekomen bleken het verlaten en gesloten gelegenheden te zijn. De winter staat voor de deur en de beheerders zijn bezig zichzelf en hun bedrijf voor de komende kou te bergen.

We kwamen in het dorpje Tamga en reden door de brede hoofdstraat, een bordje Guesthouse gaf nieuwe moed. Na herhaaldelijk rammelen aan de poort en net toen we van plan waren om maar weer door te rijden kwam tenslotte een man naar buiten. "Njet, het onderkomen was gesloten, we hadden moeten bespreken. Misschien in een zijstraatje verderop". En ja hoor, op het aangewezen adres bleek er activiteit ontplooid te worden. Een tweetal mannen was bezig met het oprichten van een poort, er werd elektrisch gelast, gesjouwd met zware ijzeren pijpen. Een van beiden bleek de manager te zijn en bereid ons onderkomen te bieden en voedsel. De prijs werd genoemd, 250 som per dag per persoon inclusief ontbijt en avondeten. Zo om en nabij 5 euro.

Marijn en ik waren in de auto blijven zitten tijdens al die onderhandelingen en werden ten slotte meegevoerd naar ons toekomstige bed. Ons pad voerde over allerlei obstakels langs een open stal en kromme met ronde stenen verharde padjes. Daar was het huisje, daar wachtte ons de broodnodige rust. En inderdaad, vier eenpersoonsbedden waren voor ons beschikbaar, er waren keurig schone lakens en dekens van allerlei soort. En we waren niet alleen. In de kamer naast de onze was reeds een stel ondergebracht. Toen ze zich lieten zien liet Wandert zelfs enige verwondering blijken: "He????! Jij hier Marten?" Een hooglijk verbaasde stem gaf antwoord en wij vernamen later dat het een gewezen jongere collega van Wandert was, thans in dienst bij een wereldwijde Christelijke organisatie om deze en gene de kunst van het managen bij te brengen. Hij en zijn vriendin, die de Nederlandse taal studeert, waren daar voor een dag. Hoe groot is de kans dat je op zo'n ongewone tijd op zo'n ongewone plaats

een dergelijke ontmoeting meemaakt? Marten zal ongetwijfeld bedacht hebben dat het zo moest zijn en om eerlijk te zijn, ik durf niet beweren dat het niet zo is.

Om zeven uur 's avonds werd de warme maaltijd geserveerd. In het reisboekje stond dat dit huis beschikte over een manager die zijn sporen elders als chef kok had verdiend. Toen ik hem een hand gaf ervoer ik zijn handdruk echter als die van een eerlijke handwerksman, groot en eeltig! Hetgeen niet wil zeggen dat hij niet koken kon. Stevige Russische kost werd ons in matige hoeveelheden voorgeschoteld. Daarbij maakten we kennis met de reeds genoemde gasten en een eenzaam reizende jongeman Benjamin die, uit New Zeeland afkomstig, als rugzaktoerist een jarenlange trektocht hoopt te maken. Ter zijner ere werd het gesprek voornamelijk in het Engels gevoerd. Behalve als ik aan het woord kwam natuurlijk.

Al met al was het een gezellige maaltijd. We maakten kennis met de hond des huizes, een ras dat ik als vals en sacherijng had leren kennen was hier de verdraagzaamheid zelve. Het beest straalde vriendschap uit en dat sterkte mij in de overtuiging dat zijn baas een goed en betrouwbaar mens was. En het was koud. Geen wonder want we leefden op grote hoogte. Het duurde dan ook uren aler we warm werden in onze bedden. Het smalle bed liet ook weinig bewegingsvrijheid toe. Toch heb ik die nacht goed geslapen. Dat dacht ik tenminste. Mijn kamergenoten dachten daar anders over. Zij hadden, verklaarden ze de volgende morgen, geen oog dicht gedaan omdat ik, dan weer snurkte, dan weer een brul gaf en dan weer hele gesprekken hield. Maar aangezien de enige tekst die ze zich wisten te herinneren was "over zeven dagen dan" tilde ik niet al te zwaar aan hun verklaringen. Niettemin werd ik uit hunliedder midden verbannen naar een andere kamer. Dat kon want Marten en Benjamin hadden het gasthuis verlaten. Bedden genoeg.

Maandag 1 november 2004. Uiteraard moest er die dag ook iets gedaan worden. Zo zit de moderne mens nu eenmaal in elkaar. Maar eerst moest de ochtendmaaltijd genoten worden. Daarvoor was in een apart gebouwtje een tafel aangericht, overigens op dezelfde wijze en plaats als de avondmaaltijd van de dag ervoor, met deze keer als hoofdgerecht havermoutpap. Verder was er brood (in reepjes gesneden), boter, schapenkaas, honing en abrikozenjam. Kortom, we hadden niets te klagen. Marten en zijn meisje kwamen toen het grootste deel van het gezelschap al van tafel was gegaan en de bordjes bijna leeg. Ik vroeg hem naar zijn werk en hij begon uitvoerig uit te leggen dat zijn organisatie zich vooral met vertaalwerk bezig houdt. Met name de vertaling van de Bijbel, zijn taak was het dat werk in goede banen te leiden. We namen hartelijk afscheid van elkaar, de bordjes waren intussen aangevuld en hij wenste mij de zegen van de Heer toe. Hetgeen mij moed deed vatten.

Wandert had het in zijn hoofd gehaald diep de bergen in te duiken naar een plateau met watervallen en zo mogelijk zelfs de goudmijn die zich daar ergens moest bevinden te bezoeken. De precieze weg was op geen kaart te vinden. We stapten in de auto, als poolreizigers gekleed. Een brede redelijk goed onderhouden asfaltweg voerde in de juiste richting en die werd gevolgd. Tot een sluitboom verder doorgaan leek te verhinderen, na enig aarzelen vroegen we toegang want we waren op de toegangsweg naar de goudmijnen terecht gekomen. Dat gaf geen enkele probleem.

Een stoere blanke bink met opgerolde hemdsmouwen en een Amerikaans aandoend naamkaartje op de borst gaf ons instructies. We mochten overal gaan maar als er een konvooi aan kwam moesten we aan de kant van de weg stoppen. Hij benadrukte dat enige malen. Een ander had ons gezegd dat we naar de goudmijn nog veertig kilometer te gaan hadden. Verkeerd verstaan denk ik want achteraf bleken het er twintig kilometers meer te zijn. Endat is in de bergen best wel een hele hoop! We maakten geen haast, hoopten nog steeds de watervallen te zullen vinden. We kwamen langs verscheidene kunstwerken die de heerschappij van de mens duiden zoals bijvoorbeeld een transportauto hoog op een sokkel van beton of het gezicht van een astronaut die overigens de trekken van een aap vertoonde. De laatste uitgehakt uit een steenblok waarvan er zat te vinden zijn ter plekke.

Beneden ons zagen we het konvooi aankomen. Grote stofwolken opwerpend. Voorafgegaan door een auto met zwaailichten. Ruim tevoren zochten we dekking op een plateau. Zes zware trekkers met oplegger passeerden. Op iedere oplegger een container. "Poison" stond er met flinke letters op. We zwaaiden. De chauffeurs zagen ons nauwelijks. Ze verdwenen om de volgende bocht. Met brullende motoren. Een lucht van dieselrook. Een witte damp van stof die minuten bleef hangen. De machtige mens op zoek naar een stofje goud. Later zagen we ze de volgende berg opkruipen. Meer dan dertig

haarspeldbochten hoog. Het werd weer stil om ons heen. Een fris windje waaide de stofwolken weg, naar beneden, de vallei in. En wij, wij reden achter het konvooi aan dat ver voor ons uit steeds hoger ging.

Totdat Minke zo nodig wilde wandelen. De weg verlaten was niet goed mogelijk. Ze stelde voor dat wij door zouden gaan om haar op de terugweg weer op te pikken. Na enig nadenken leek ons dat niet zo'n goed plan. Het zou nog zeker een uur duren vooraleer we de goudmijn bereikt zouden hebben en om haar zo lang alleen te laten lopen? We vonden een oplossing. Mij werd de sleutel van de auto toevertrouwd en ik reed vijf kilometer verder en wachtte daar hun komst af. Het ging die eerste keer goed.

We kwamen op een plateau en waanden ons op een andere wereld. In de verte zagen we het konvooi verdwijnen en we begrepen dat de goudmijn nog minstens twintig kilometer verderop zou liggen. We besloten terug te keren. De zon neigde er toe achter de bergtoppen schuil te gaan. Het heeft weinig zin de schoonheid van de bergen te beschrijven, zelfs de foto's zijn niet in staat de werkelijkheid te benaderen. En als je geheel alleen in die majestueuse stilte wandelt is dat een ervaring te meer. Er kwam weer een konvooi aan, nu waren het brandstoftankwagens die de stilte verstoorden en de lucht vervuilden. Ook zij verdwenen in het niets als spookwagens in een ijzige wereld.

Maar weer was Minke niet te houden. Ik weer achter het stuur. Nu met Marijn naast me. Afspraak was dat ik niet verder zou rijden tot het punt waar de afdaling met de meer dan dertig haarspeldbochten zou beginnen. Braaf stonden we daar dus te wachten tot Wandert en Minke kwamen opdagen. Het duurde een goed halfuurtje. "Heb je de lichten wel uitgedaan?" was Wanderts eerste vraag toen hij de sleutel van de auto van me overnam. Het verklikkerlampje van het grote licht brandde niet noch enig ander waarschuwinglampje had mij op de gedachte kunnen brengen dat hij het licht aangezet had. Het was nog steeds klaarlichte dag. Trouwens, het licht een halfuurtje op accu laten branden moet kunnen, toch? Nee dus. Hijgend als karrepaarden duwden we de onwillige auto nog een klein stukje helling op, daarna begon de afdaling. De motor sloeg braaf aan na een paar luttele meters. Conclusie: Wandert moet een nieuwe accu kopen.

De terugreis uit dit sneeuw en ijs gebied op grote hoogte, we waren op zeker moment op bijna 4000 meter, verliep vlot. Het was bijna donker toen we ons dorp Tamga weer binnen reden. Zoals reeds gezegd moest ik mijn bed nog verhuizen. Om zeven uur stond de avondmaaltijd gereed, menu: soep en knoedels met veel vet. Groenten kennen ze hier niet. Daar staat tegenover dat het huis een eigen boomgaard heeft waar om deze tijd nog hele vrachten mooie rode appeltjes hingen. We mochten ervan plukken zoveel als we lustten. Al met al was het een prachtige dag geweest met veel zon. We sliepen dan ook uitstekend. Met als enig nadeel dat ik er iedere nacht wel een keer uit moest. Geheel achterin de boomgaard stond een keurig schoongehouden huisje met daarin twee hurktoiletten. Geheel volgens de eisen des tijds.

Dinsdag 2 november 2004. De verjaardag van Marijn die al enige keren had laten blijken dat ze een aanzienlijke som gelds ambieerde. In euro's omgerekend waren haar eisen niet bovenmatig en Minke had dan ook besloten het bedrag over drie enveloppen (A5) te verdelen. Kennelijk om de spanning op te voeren was in de eerste een gering bedrag verborgen, de tweede bevatte een iets groter bedrag en in de derde enveloppe zat de klapper. Vooraf gaf ze ons en zichzelf de taak een der enveloppen te versieren, ze leverde de benodigde tools er bij. Hetgeen een iegelijk op eigen wijze volbracht.

De overhandiging vond plaats in ons aller bijzijn kort voor het ontbijt dat wederom uit havermoutsepap bestond en verder in weinig afweek van dat van de vorige dag hetgeen Marijn maar moeilijk verkroppen kon. Letterlijk, wel te verstaan. Inmiddels was de beheerder van ons tehuis druk bezig met telefoneren naar een connectie of er op het meer nog ergens een roeiboot mobiel was. Dat viel wel te regelen. De manager van het watersportcentrum kwam ons met zijn Volkswagen persoonlijk ophalen en bracht ons naar zijn domein waar twee jongemannen op zijn bevel de poort openden. Hij gaf hen de nodige instructie en verdween met een groet. Wij waren overgeleverd aan het twetal waarvan de kleinste kennelijk het bevel voerde. De grootste beschikte over de meeste kracht, hetgeen later bleek.

Hij voerde ons naar de oever van het meer. Een lange steiger recht het azuurblauwe water in. Ernaast een half in het zand verzonken roestig ijzeren schip deed denken aan vergane glorie van vroeger.

Daaraan vastgemaakt met een roestige ketting lag onze jol. Als enige. Ondersteboven. Van kunststof, hier en daar wat slechte plekken weggewerkt met groene verf. De riemen kwamen te voorschijn en in orde bevonden. De boot kon te water gelaten worden. Helaas het buitengewoon grote hangslot weigerde. Het was trouwens een slot met twee sleutelgaten. Voor mij iets nieuws. De kleine man kwam er bij. Het duurde enige tijd voor er een oplossing bedacht werd: een oliespuit. Dat hielp. Even later lag de jol in het water, Wandert op de roeidoft en ik achterin. Het kostte wel enige moeite om in het wankel vaartuig onze plaatsen te vinden. Nadat aldus de eerste schapen over de brug waren volgde een dito tocht met mij aan de riemen en Marijn achterin en terug roeide Marijn. Daarna nog een soortgelijke vaartocht met Minke op de doft. We probeerden foto's te maken van een groepje eendachtigen en een stelletje Watersnippen of Futen.

We hadden onze zwembroeken meegenomen voor het geval dat. Wat weerhield ons ervan om een bad te nemen? De zon scheen. Weliswaar blies er een ijzige wind over het water maar we wisten dat opgewarmd tot circa 14 graden. Wandert voegde meteen de daad bij het woord, kleepte zich om (Marijn beloofde luid de andere kant op te zullen kijken) en sprong zonder veel poespas het water in. Brulde het uit maar zwom manmoedig door, om de steiger heen direct naar het land, dat wel! Toen was ik aan de beurt om de sprong te wagen, vooraf had ik al met mijn blote voeten in het water gestaan. Toen het zand onder mijn voeten wegzakte werden mijn broekspijpen tot de knieën nat. En wat was het koud dat warme water! Alsof je in de sneeuw stond te dansen. Maar er moest een wapenfeit worden geboekstaafd. Dat ik iedere dag een pil moest slikken om mijn hartslag constant te maken en te houden? Ik dacht er niet meer aan. Vergeten waren alle overwegingen wat Wandert en Minke met een bevroren opa (in de dubbele betekenis van het woord) zouden moeten aanvangen in dit verlaten oord. Ik trok mijn zwembroek aan, nu keken Minke en Marijn angstvallig een andere kant op, en ik ging te water. Voorzichtig stapje voor stapje, zo verstandig was ik nog wel. Op zeker moment laat je je dan voorover vallen en gaat alles vanzelf. Happend naar adem begon ik te zwemmen. Mijn hoofd was nog droog en weigerde, hoe ik dat ook probeerde, onder water te gaan. Met een uiterste krachtsinspanning lukte me dat tenslotte. Toen was het hek van de dam. Alsof ik in het zwembad van Katwijk met mijn wekelijkse bad bezig was zwom ik om de steiger heen. Aan land gekomen stond Minke klaar met een droge handdoek. Op dat moment voelde ik me weer vijftig jaar. Marijn stond inmiddels aangetreden om rechtstreeks vanaf de steiger in het water te duiken. "Zal ik het doen, zal ik het niet doen?" Wandert vuurde haar aan en ja hoor, als een snoek sprong ze het koude water in. En kwam weer boven. Was het haar mogelijk geweest, ze zou als een vliegende vis onmiddellijk naar het veilige strand gevlogen zijn. Helaas, proestend zakte ze weer terug in het water en zwom naar de veilige oever. Zoals wij gedaan hadden. Nu Minke? Nee, zij had geen behoefte om in het boek der dwazen te worden ingeschreven.

De boot werd aan wal getrokken en er werd betaald. Omgerekend iets van drie euro. Maar dat betalen had niet gemoeten. Toen we in ons gasthuis kwamen vroeg de beheerder de som aan hem te voldoen. Hij keek vreemd op toen Wandert hem aan het verstand probeerde te brengen dat er reeds voldaan was. Zo gaat dat in deze landen.

Omdat het tijd was voor een maaltijd werd gevraagd of dat mogelijk was. Er was niet op gerekend maar de chef kok stond nergens voor. Brood van gisteren werd tevoorschijn gehaald en het potje honing en wat reepjes brood belegd met kuit van een vis en daar moesten we het mee doen. Ik had genoeg, maar inderdaad het was een matige maaltijd.

Minke was nog niet voldaan over de prestaties van deze dag, er moest en zou een wandeling gemaakt worden. Eerst langs het meer over een met ronde stenen bezaaid strand en vervolgens allerlei hoogten op en af zodat ik tenslotte hijgend besloot over de asfaltweg terug te lopen naar ons huis en niet met hen de voor ons liggende zoveelste steilte te bestijgen. Even later voegde Marijn zich bij me. Helaas had de begane weg ook een lange helling zodat Minke en Wandert tenslotte eerder thuis waren dan wij. Wandert en Minke gingen een winkel bezoeken en Marijn en ik gingen een iegelijk naar eigen kamertje op bed liggen. Een klein uurtje later kwamen Minke en Wandert binnen. Mijn kamertje was inmiddels verwarmd door een splinternieuw verplaatsbaar elektrisch apparaat en was groter dan de hunne en er was een tafel. Er werden broodjes uitgestald en een tweetal haringen uit het vat. Aangezien men er van uitging dat ik die wel zou kunnen schoonmaken werd mij een aardappelschilmesje en een stukje plastic folie in handen gedrukt. Ooit had ik inderdaad de kunst verstaan haringen schoon te maken maar hoe ging dat ook alweer? Eerst wat er nog restte van de ingewanden er uit. Daarna de kop er af. Daarna de graat er uitritsen zodanig dat de staartvin meekomt. En dan de rugvinnen met het vel. Al doende kreeg

ik de kunst weer te pakken, maar dat kostte beide haringen. Haringen die in allerlei reepjes en brokken werden genuttigd. Ze smaakten goed maar waren wel erg zout. De eerste honger was gestild.

Niet veel later werd de avondmaaltijd opgediend. De chef kok had zijn best gedaan. Het zou onze laatste warme hap zijn uit zijn keuken. Vooraf vissoep gevolgd door een bord met gekookte grutten en een grote bal gehakt vlees. Mede omdat onze eerste honger was gestild werd er niet gretig gehapt in het stevige voedsel. Zoals me bijgebracht is maakte ik mijn bord leeg, misschien was dat niet verstandig want op zeker moment voelde ik me volkomen uitgeput. 's Morgens had ik me vijf en twintig jaar jonger gewaand, ik ging de nacht in met het gevoel dat ik tien jaar ouder was geworden. Die nacht begon voor mij om acht uur.

Woensdag 3 november 2004. Meer dan gisteren scheen de zon. En de plannen stonden vast: wegwezen en niet omkijken. Hetgeen enigszins ons aller vermoeidheid weergaf. We verlangden naar de vleespotten van Bishkek. De terugreis zou vier tot vijf uren vergen. Na het ontbijt vertrokken we. De beheerder die een goed extraatje ontvangen had toonde zijn tevredenheid door op het allerlaatste moment nog met een aantal reclamefolders aan te komen zetten. Marijn en ik plukten nog wat verse rode appels van de boom, een tas vol. Met een handdruk namen we afscheid. Tamga verdween uit het gezicht.

Voor ons lag de lange asfaltweg naar Bishkek. Wandert opperde op zeker moment dat de eerstvolgende afslag naar rechts waarschijnlijk naar een ravijn zou voeren dat de moeite van bezoeken waard zou zijn. Het weggetje was bochtig en smal, we moesten uitstappen om een natuurlijke drempel te nemen uit angst dat de uitlaat gekraakt zou worden en zelfs door een stroompje rijden dat het pad kruiste. Er daverde ons op hoge snelheid een vierkant op hoge wielen staand autootje tegemoet dat van al die belemmeringen geen last had. Een Trabant? Waarschijnlijk de boer van het bedoeninkje dat zich links van ons aandiende. We besloten terug te keren en stonden weer voor het watertje dat zich nog immer aangetrokken voelde tot lager gelegen regionen. Dat moest gefotografeerd worden. Wandert zette de auto ervoor, hij kon weinig anders. Marijn zou de foto maken maar hoe moest ze de overkant bereiken? Verontrust zag ik hoe ze een lange aanloop nam, die sprong zou ze niet halen! Even later vloog ze door de lucht als een gazelle, in het midden van het water stak een ronde steen omhoog, die werd nog even aangeraakt door haar rechtervoet en zo bereikte ze zonder natte schoenen de overzijde. Ik zou het haar niet nadoen.

Onderweg kregen we zin in een appeltje. Waar is de tas? Marijn had hem ergens tegenaan gezet en dat tegen Minke gezegd. Die wist van niets. Dus zat er niets anders op dan nieuwe appels kopen. We kwamen door een dorpje en Minke kocht een emmertje appels, grote roodglanzende vruchten zo te zien. Maar toen we ze door sneden kwamen hun rotte plekken aan het licht. Goed, bij de volgende verkoper werd beter opgelet, maar appeltjes zoals wij die geplukt hadden, zo sappig en zo vers van de boom, waren niet te koop. Wandert, de haring van de vorige dag gedachtig, liet zich verleiden tot de aankoop van gedroogde vis. Die werden voornamelijk door jeugdige Kirgizezen aan de man gebracht die ieder voor zich trachtte zijn of haar koopwaar op het luidst aan te prijzen. De meisjes voerden, voor zover ik dat kon horen, de boventoon.

Even buiten het dorp, langs de snelweg, werd gestopt. We strompelden de weg af naar beneden, over keien en brokstukken beton en zaten bij een meertje dat met dezelfde natuur en afval producten begrensd werd. Bomen en struikgewas wekten de indruk dat dit alles door moeder natuur zo beschikt was. Daar moest de gedroogde vis gegeten worden. Ruik er niet aan want dan lust je het niet meer. En... hoe eet je gedroogde vis? Vier stuks werden min of meer opgegeten. Soldaat gemaakt. Het woord genuttigd is hier niet van toepassing. De resten werden in het water gegooid. De overheersende nasmaak was zout. En ik bedacht opeens dat zout niet bepaald ideaal was voor mijn te hoge bloeddruk. Wat doe je ook als oudje in Kirgizië? Minke, die niet gegeten had van de vis besloot een wegrestaurant aan te doen. Het was er druk maar binnen de kortste keren stond er voor ons drieën een kop soep op tafel met brood. Marijn had geen honger en wilde een glas limonade en moest wat langer wachten. Het werd een fles. En dat allemaal voor omgerekend 2 euro.

Ook werd onderweg een fabriekje bezocht waar schapenwol tot vilt geperst werd. Er stond in een met tralies afgesloten ruimte een oude machine die zulks bewerkte. In het bedrijfje waren slechts vrouwen werkzaam. Zij kamden de kortharige wol en haalden de teken er uit. In een ander vertrek waren drie

vrouwen doende met het maken van kledjes en slippers. Keurig bewerkte producten van handnijverheid. Ik kocht me een kledje en een paar slippers. Minke een twee kledjes en Marijn kocht een paar beestjes, allemaal van het vilt gemaakt dat als oerstof door de machine werd geproduceerd. Zoals dat van oudsher bedoeld was voor de Yurt, de tent die dit van oorsprong nomadenvolk, tot onderkomen diende. En nog steeds dient.

We reden vervolgens nog vele kilometers, ik viel in slaap en werd wakker bij het binnenrijden van de hoofdstad om een uur of vijf. Het begon al donker te worden. De poort van 262 Imanaliev was afgesloten en de garagedeur weigerde met de afstandbediener te gehoorzamen. Power cut. Wandert krom over het hek en zo konden we tenslotte naar binnen. Marijn vond de capriolen van Wandert maar niets. "Je geeft een slecht voorbeeld!" verweet ze haar vader. Ik zei het niet maar dacht het.

Terugreis

Of ze willen of niet, de grenswachten zijn deel uit gaan maken van dit verhaal.. Niet dat ik dat zo wilde. Liever niet. En nog steeds weet ik niet wat er precies mankeerde aan het visum in mijn paspoort dat alle ellende veroorzaakte.

De KLM vliegt niet op Bishkek de hoofdstad van Kyrgyzstan. Hun vaste landingsplaats is op Almaty in het buurland Kazagzstan. Maar wie naar Bishkek wil kan over land van Almaty naar Bishkek met de KLM bus. Gratis service van de Luchtvaartmaatschappij. Op de heenreis was alles goed gegaan. Toen was ik de enige passagier al duurde de reis door de nacht wel erg lang. Door de vele wegomleggingen. Vandaag, bijna een maand later en op de terugreis, ging het mis.

Het is kwart over acht Bishkek-tijd. Ik zit in het vliegtuig van Almaty naar Amsterdam en schrijf deze letters in het bijna donker. Ik kan nog net zien waar mijn pen moet gaan, de televisies staan aan en dat geeft nog wat licht. Eerst zat ik voorin. Aan bakboord. Naast de toiletten. De stewardess maakte me er op attent dat er achterin nog een aantal lege plaatsen waren. Nu heb ik twee stoelen ter beschikking in de staart. En zo half hangend tegen de zijwand een uurtje geslapen. Echt goed geslapen. De man naast me slaapt nog steeds. Hij heeft de drie stoelen van de midden rij in beslag genomen. Met drie dekens over zich heen. Als hij zich uitstrekt hangen zijn voeten in het gangpad. Hij slaapt maar door. In de rij voor hem ligt een jonge vrouw. Bescheiden onder slechts een deken. Zij ligt met haar hoofd naar me toe. Ik zie haar blonde haren uitgewaaierd op het witte kussentje rechts voor me. Daarom wil ik het nachtlampje boven me niet aan doen. Dat zal haar zeker storen in haar slaap.

Toen de KLM bus om vier uur 's middags uit Bishkek wegreed had ik het gevoel dat er niets meer mis kon gaan. Dezelfde degelijke maar stoffig ruikende Scania autobus, dezelfde zorgzame reisleidster als op de heenweg. Er was een andere chauffeur, een Indischman zo te zien. En er waren totaal vijf passagiers. Het was nog licht hoewel dat niet lang zou duren maar we behoefden ons niet te haasten. We konden er acht uur over doen en waren dan nog ruim op tijd. Onverstoorde reden we in ongeveer een uur naar de grens. De reisleidster regelde alles. Wij kwamen er eerst niet aan te pas. Het bagageruim werd geopend. De inhoud werd beschenen met een zaklantaarn. Toch moesten we uitstappen want de grens moest te voet worden overgestoken. Paspoorten werden bekeken in Kyrgyzstan en na een korte wandeling in Kazagzstan. Met andere ogen uiteraard. Voorafgegaan door onze reisleidster kwamen we bij een doeltreffend bouwsel waarin een in een keurig uniform gestoken dame zetelde die vervolgens mijn paspoort met kritische ogen bekeek en mij verzocht omhoog te kijken naar de plaats boven haar waar een camera was opgehangen. Het paspoort was goed maar het visum niet. Ze zei iets dat ik echter niet kon horen, dus boog ik me voorover naar de langwerpige opening waardoor ze communiceerde met de buitenwereld en probeerde met de hand aan mijn oor haar geluiden op te vangen. Ze sprak Russisch en het is me tot nu toe nog nooit gelukt daarvan ook maar een woord te verstaan. Dus toen helemaal niet. Ook haar Engels was nog slechter dan het mijne. Hulpeloos stond ik even later terzijde van het hokje. Zonder paspoort. Anderen moesten worden geholpen. Mijn medepassagiers waren niets vermoedend met de reisleidster reeds doorgelopen. Even later werd ik gelukkig door haar, vergezeld van een keurig Engels sprekende douanedame, uit mijn isolement verlost. Ik vroeg haar, in gebrekkig Engels, of er geen mouw aan te passen was. Ik begreep, voor zover ik daartoe in staat was, dat de enige oplossing was: terug naar Bishkek en de volgende dag de juiste papieren ophalen. Ik meende zelfs te begrijpen dat zulks in Almaty moest geschieden. Waarmee het probleem mijns inziens onoplosbaar geworden was. Maar ook mijn reisleidster was tenslotte overtuigd

dat er niets anders opzat dan dat ik mijn bagage uit de bus haalde en ze me, tot haar grote spijt en omwille van de vier andere passagiers, ter plekke achter moest laten. Ik gaf me over. Liep met beide dames terug naar de bus. De chauffeur laadde mijn beide koffers uit en ik haalde mijn handbagage uit de bus. "Sorry voor de overlast" mompelend in het voorbijgaan naar de Engelsen in het reisgezelschap. Ze gaven te kennen door woord en gebaar dat ze met me te doen hadden. Ik nam mijn koffers ter hand en sjokte door het donker achter beide dames aan. Van de één nam ik afscheid, de ander bracht me naar een kantoortje en wees me een stoel waarop ik kon gaan zitten. Mijn koffers naast me.

Dat schrijven in het donker, dat gaat best wel goed. Je kunt niet lezen wat je geschreven hebt dus hoeft je niet te schrappen. Niets te verbeteren. Wat geschreven is blijft geschreven! Trouwens, ik luister onderwijl naar het boordprogramma, liederen van Mozart. Die koptelefoon is prima maar de er los bijgeleverde oorkussentjes was ik al gauw kwijt. Ergens onder de stoel gerold. En ik kreeg het geluid niet zachter. Ik heb er wat op gevonden: ik zet de bontmuts op mijn hoofd. Trek de rand diep over mijn oren en zet dan de kale koptelefoon op. Resultaat, een prachtig gedempt geluid! En warme oren. Eigenlijk zweer ik bij Bach cantates maar Mozarts liederen doen er niet voor onder. En ik realiseer me dat het wel een gek gezicht moet zijn, iemand die in het donker zit te schrijven met een bontmuts op zijn kop en zijn hoofd niet stil kan houden. Dan weer om na te denken over een zin, dan weer door de muziek. Gelukkig slaapt iedereen om me heen.

Er waren allerlei Russische stemmen om me heen. Schuin links tegenover me converseerde een officier met balken en sterren op zijn kraag met een draagbaar praatapparaat. Rechts zat een meisje met een lief gezicht in een uniform zonder enige uitmontering achter een computermonitor en voerde allerlei gegevens in. Buiten was het donker en koud. Binnen warm. Gelaten zat ik voor me uit te staren. Van een aantal neonbuisjes aan het plafond knipperde er een voortdurend. Niemand die er aandacht aan schonk. Op een bureau in de hoek stond een zend en ontvangsttoestel, een rood lichtje knipperde af en toe een ander lichtje brandde voortdurend. Vanuit het apparaat schetterden woorden door de ruimte, onverstaaanbaar. Ik meende het woord KLM te horen, mogelijk ging het over mijn geval. Maar er kwam geen verandering in de situatie. De Engels sprekende douanedame stapte weer naar binnen en stak een lang verhaal tegen me af. Ze merkte aan mijn gezicht dat ik haar niet begreep: "Spreek ik soms geen goed Engels?" Ik probeerde haar duidelijk te maken dat ik als Hollander ook het Engels als een mij wezensvreemde taal beschouw en dat haar Engels zeer goed was. Dat lukte me. Ik begreep tenslotte dat er niets anders op zat dan terug te keren. "Heeft u geld voor een taxi?" Ik duidde haar dat zulks geen probleem zou zijn. "Kan Y telefoon to Bishkek?" vroeg ik haar. Ze schudde haar hoofd maar kwam even later met de vraag naar welk telefoonnummer ik zou willen bellen. Waar had ik dat ook al weer opgeschreven? In mijn Journaal misschien? Ik haalde het opschrijfboek te voorschijn en bladerde het door. De vele beschreven pagina's trokken haar aandacht en ze vroeg wat ik zo allemaal schreef en of ik soms een "writer" was. "Ja" bekende ik wat aarzelend. Ze richtte zich tot de geuniformeerde jongeling die inmiddels met mijn zaak belast verveeld met het desbetreffende rapport op het bureaublad voor hem zat te spelen. Hij, met een blauwe bontmuts op het hoofd en twee sterren op de kraag, had het al lang opgegeven met mij te praten maar pakte toen een boek, klapte het open en dicht en hield het tenslotte demonstratief omhoog met een gezicht van: "zo'n boek?" Ja knikte ik enkele keren. Hij vroeg weer iets en zij vertaalde; "What kind of books". "Historical" probeerde ik en werd begrepen. Zo ontstond op dat moment een zekere toenadering, ik was ineens voor hen weer een gewoon mens geworden. En zij voor mij. Maar met het telefoonnummer dat ik haar tenslotte liet zien kon ze niets. Stom van mij maar het was het nummer met het landnummer, wie denkt daar op zo'n moment nu aan. En ook het bellen met een mobiel was moeilijk of onmogelijk. Ze vertrok maar stelde me gerust: "But don't worry!"

De Boeing 757 is best wel een mooi vliegtuig. En ik voel me op mijn gemak. Maar dat gevoel van: Mij kan niets meer gebeuren ben ik kwijt. We kunnen immers ieder ogenblik uit de lucht vallen. Of een noodlanding moeten maken ergens hier beneden. En zelfs in de taxi kunnen we aangereiden worden. Of uit de bocht vliegen. Niets is minder zeker dan het leven.

Zij die zich over mij ontfermd had kwam met een stralend gezicht de kamer binnen. "Don't worry" benadrukte ze nog eens en wees op mijn horloge de tijd aan waarop mijn verlossing zou kunnen plaats vinden. Acht uur plaatselijke tijd. Dan zou ik nog ruim op tijd zijn voor het vliegtuig. Maar in welke vorm werd niet duidelijk. Ik dacht aan een taxi. Ik moest iets gaan eten en drinken, vond ze. Ik had zin in een bak koffie maar daarvoor moesten we aan de andere kant van de grensovergang zijn. Daar was

haar kantoortje en daar was een eetgelegenheid vlak bij. Samen staken we de weg over, gingen een soortgelijke ruimte binnen als die waaruit we kwamen en stonden voor een balie waarop een aantal baksels stonden uitgestald. Ze raadde me een stuk stokbrood aan waarin kleine stukjes gehakt vlees verborgen waren. En bestelde koffie voor me. Ik at en betaalde, nog geen euro bij elkaar. Zij reikte me het wisselgeld aan, wees me waar ik haar bereiken kon indien nodig en verdween in haar kantoortje. Ik liep wat rond, fotografeerde een vrachtauto met Nederlands opschrift en zocht mijn bagage weer op. Ging toch maar weer wat heen en weer banjeren in de hal. Twee grenswachten zaten aan de balie en de hoogste in rang riep mijn naam: "Jan!" Verwonderd keek ik op en liep naar hen toe. Hij maakte een gebaar naar zijn mond en bracht me aan het verstand dat ik iets moest eten. Ze hadden een plastic tasje voor zich staan waarin een aantal baksels die ik het best kan duiden als flensjes. Toen ik instemmend knikte zette hij een bordje voor me neer, deponeerde er vijf flensjes op met een vorkje en een papieren servetje. Het baksel, een klont deeg waarin gehakte vleeswaren, was met de vork nauwelijks te hanteren dus gebruikte ik mijn vingers, zoals zij deden. Ze hadden er kennelijk schik in dat ik met hen mee at. Het smaakte me goed.

Er klonken wat geluiden uit de ontvangers, de mannen lachten en als bij toverslag veranderde de stemming. Ze beduiden me dat ik kon gaan. Het paspoort had ik al teruggekregen. Ze liepen met me mee, pakten ieder een koffer van me en liepen voor me uit naar de overzijde. Daar stond een grote zwarte Audi-combi, de chauffeur stapte wat aarzelend uit en keek om zich heen. Ik liep naar hem toe en wilde een prijsafspraken maken voor de rit. Maar mijn nieuw verworven vrienden maakten me duidelijk dat ik dat niet moest doen. Achterin de wagen hing een jasje aan een klerenhangar. Dus werd het voorportier voor me geopend. Voor ik instapte wilde ik hen bedanken en stak mijn hand uit. Maar op Russische wijze omhelsde hij me en bromde iets van "dobbere". Even later reden we de grensovergang uit. Hetgeen ik, zij het op wat onhandige wijze, trachtte te beantwoorden.

Het licht is aangegaan. Mijn horloge staat op 9.15 uur Bishkek tijd. Ook de meneer naast me zit overeind. Hoewel hij een zeer intelligente uitstraling heeft verstout ik mij hem aan te spreken. Uiteraard na mij ontdaan te hebben van de entourage op mijn hoofd. Hij was het die me in de aankomsthal van luchthaven Almaty te hulp geschoten was om me duidelijk te maken dat de douane een bepaald briefje van me verwachtte te zien. Hetgeen hij me toonde. Maar aangezien ik van het bestaan daarvan niet op de hoogte was haalde dat daar weinig uit. We maken een praatje. Hij is inderdaad op doortocht naar Engeland. Ik vertel hem dat mijn oudste zoon in North Hampton werkt. Hetgeen hem uiteraard nauwelijks beroert. Hij vraagt me wat ik allemaal aan het schrijven ben. Ik maak hem zoekend naar de woorden duidelijk dat ik bezig ben met een reisverslag. Hij had inmiddels een laptop opgestart en was bezig met behulp van allerlei ingewikkelde handelingen afbeeldingen op het scherm te toveren die mij aan een sterrenhemel deden denken. Maar dat was het niet. Hij noemt een naam die me niets zegt maar ik knik alsof ik begrijp hoe en wat. Want de steward komt langs. We krijgen wat te eten, hebben de keus uit vegetarisch en een vleesgerecht. Het vleesgerecht lijkt verdacht veel op de flensjes van de douane. En het smaakt net zo.

Als een vorst achterover geleund in de luxueuze stoel van de Audi werd ik door nachtelijk Kazagzstan gevoerd. Met beide handen stevig aan het stuur gaf de chauffeur mij het gevoel dat ik me wat hem betreft geen zorgen hoefde te maken. De weg naar en van Almaty, een veelbezongen prestatie uit de Russische tijd, wordt grondig opgeknapt. Dat gebeurt uiteraard in etappes. Is een deel van de weg klaar, dan wordt met bulldozers en graders een omleiding geforceerd dwars door het woeste land want het verkeer moet doorgaan. Dan wordt alles gevergd van de rijkunst van de chauffeur en van de vering van de auto. Zigzaggend wordt geprobeerd al te diepe kuilen te omzeilen. Aangezien weg bewijzing ontbreekt is het niet ondenkbaar dat je verdwaalt. Het gebeurde ons drie keer. Dan houdt de omleiding ineens op en moet je terug om een gemiste afslag te nemen terug naar de hoofdweg. Onderwijl zat ik me toch zorgen te maken hoe dat straks moest met de betaling van de taxi die ze voor me geregeld hadden. Was het wel een taxi? Uit niets bleek dat. Was het soms een dienstauto van de douane die opgetrommeld was om mij naar mijn bestemming te brengen? Of was het de KLM die op die manier mij te hulp geschoten was. De chauffeur zei niets. En noodgedwongen ik ook niet.

Grote stukken van de kaarsrechte weg zijn inmiddels gereed. In tijd van een mum reden we dan 120 km per uur. Daarin slechts beperkt door de tegenliggers die niet altijd hun lichten dimmen. En bedenk dat er nog geen witte strepen of dergelijke bebakening helpt je koers te bepalen. Verlichting is er niet dan de maan, die gedurende de tocht rechtsachter me meereisde. Daaraan kon ik zien wanneer de chauffeur niet op koers lag. En mocht u ooit met een Rus alleen in een auto zitten en moeten plassen,

gebruik dan het woord "toilet". Nadat ik van alles geprobeerd had was dat het toverwoord dat hem de auto langs de weg deed zetten. We arriveerden om en nabij half twee bij de luchthaven, hadden we zes uur gereden? Het moet wel maar ik ben me er niet van bewust geweest.

De aankomsthal van de luchthaven is modern van uiterlijk en op het plein ervoor stond de KLM bus alweer te wachten op nieuwe klanten voor Bishkek. Waarschijnlijk lag de chauffeur te slapen op de daartoe ingerichte achterbank. We reden het plein op en mijn chauffeur aarzelde waar hij mij zou afzetten. Er lopen daar van allerlei lieden rond op zoek naar enige verdienste en hij klampte er een aan, vroeg hem wat en werd verwezen naar de zijkant van het gebouw. Daar was een aparte ingang die echter slechts bereikt kon worden door het bestijgen van een tiental stoep treden. Hij ging me voor, sjuowde mijn zware koffer en ik de handbagage maar ons werd de toegang geweigerd door een tweetal mannen in zwart uniform. Eerst moesten mijn reispapieren worden gecontroleerd. Als bij afspraak schoof op dat moment een langwerpige raampje in de muur open en verscheen het gezicht van een oudere dame die me vroeg haar mijn ticket te overhandigen. Verstoord wees ze daarop naar boven en vervolgens in de richting van de hoofdingang en zei iets dat ik niet verstond. En weer boog ik me voorover met een oor aan de praatsleuf, en verstond iets van "Vip". Nog steeds niet begrijpend keek ik omhoog en zag ik inderdaad die drie letters boven de ingang staan en langzaam maar zeker drong het tot me door wat daarvan de betekenis was. Mijn ticket was niet toereikend om tot de Very Important Persons gerekend te worden waartoe de chauffeur mij kennelijk beoordeeld had. We daalden de trap af en liepen met onze koffers om het gebouw heen en kwamen waar we hoorden. En stonden voor de paspoortcontrole. En weer ging het mis. Ik mocht er niet door. Ga maar even opzij staan. Het duurde enige tijd. Een Engelsman zag het aan en maakte me duidelijk dat ik een papiertje nodig had, hetgeen hij me liet zien, en dat ik dat pas de volgende dag in de stad zou kunnen halen. Misschien omdat ik stokstijf bleef staan waar ik stond gebaarde de bewaker tenslotte dat ik maar door moest lopen. De chauffeur bleef trouw in mijn nabijheid en ik besloot eerst met hem af te rekenen. Met duim en wijsvinger een schuivende beweging makend keek ik hem vragend aan. Aangezien hij slechts één Russisch woord zei kon ik daaruit geen bedrag begrijpen temeer omdat hij met het hoofd schudde en de schouders afwerend bewoog. Het leek me duidelijk, ik moest zelf weten wat ik geven wilde. Ik diepte een biljet van 500 som (10 euro) uit mijn zak en gaf het hem. Hij keek tevreden en met een handdruk namen we afscheid van elkaar.

De volgende fase en naar ik hoopte de laatste was het inboeken. De KLM balie was open en dat kostte dan ook weinig moeite. De Engels sprekende jongedame in het bekende blauwe uniform vroeg me zelfs waar ik wilde zitten. Aangezien ik niet wist welke goede plekken er beschikbaar waren vroeg ik haar mij een plaats te geven waar ze zelf graag zou zitten. Dat bleek uiteindelijk een tochtige plek naast de toiletten en niet bij het raam. Maar dat zal wel aan mijn gebrekkige Engels liggen. Welgemoed begaf ik mij naar de ruimte waar ik uiteindelijk mijn tijd van inschepen af moest wachten. Uiteraard was er weer een paspoortcontrole en ook deze dame maakte bezwaar. Ik zou de volgende dag af moeten wachten om het juiste papiertje te kunnen krijgen. "Dan Y have a big problem!" hief ik vertwijfeld mijn armen ten hemel. En bedacht dat mijn bagage inmiddels al haar eigen weg gaande was. Het vermurwde haar om haar chef te raadplegen en ze kwam na enige tijd terug, gaf me mijn paspoort terug en liet me gaan. Twee uur wachten voor de boeg.

Toen ik na zeven uur vliegen tenslotte het vliegtuig kon verlaten dwaalde ik enige tijd door de grote ruimte van de aankomsthal op Schiphol, begreep na enige tijd zoeken en nadenken dat ik naar een verdieping lager moest om daar mijn bagage te halen. De borden wezen met een dwingende pijl naar beneden en naar een vrijwel ontoegankelijke roltrap waarvan er twee opgaand en een neergaand. Bovendien werd de toegang tot deze afdaling aan het oog onttrokken door een aantal witgeschilderde paaltjes, klaarblijkelijk daar neergezet om te voorkomen dat de reizigers met de karretjes van boven naar beneden zouden gaan.

Beneden gekomen kwam ik in een sluis die naar een paspoortcontrole voerde waar een tiental mensen gelaten stonden te wachten tot ze aan de beurt waren voor de langdurige controle waaraan hun papieren onderworpen werden. Er waren twee doorgangen er zaten twee marechaussees, slechts een werkte de ander keek toe hoe zijn maat het deed. Terzijde was een ruimte waarin zich een aantal hunner ophield en aangezien ik nog steeds onzeker was waarheen te gaan, dat die sluis naar de bagage zou leiden staat nergens, besloot ik te vragen of dat inderdaad zo was. Ik liep naar hen toe met een rechtstreekse vraag aan een jonge man die vooraan stond en mij gadesloeg. "Goedemorgen!" antwoordde hij met enige nadruk. Ik keek hem vragend aan. "Goedemorgen!" herhaalde hij met nog meer nadruk. Ik begreep dat

het een wachtwoord was dat de tot de Nederlandse nationaliteit geachte reizigers moesten uitspreken vooraleer een antwoord te krijgen en sprak dat, zij het met enige tegenzin, uit. Waarop hij zich verwaardigde mij antwoord te geven. "U moet daar in de rij gaan staan!" Hij was inmiddels vergeten dat ik gevraagd had of ik wel op de goede weg was. De rij was intussen niet kleiner geworden want de controle moest kennelijk streng zijn en zij die in de rij stonden waren geboren met een donkere huidskleur. En ik dacht met enige weemoed terug aan de behandeling die ik in Kazagzstan ondergaan had. Geloof het of niet.

Mijn koffer had al enige rondjes doorlopen toen ik als enige de bagage afdeling binnenkwam. En met een zucht van verlichting verliet ik tenslotte die ruimte, wederom door een wirwar van onduidelijke gangetjes en afzettingen als een schaap dat de slachting ontkomen is. Bekeken door vele strenge ogen maar waarvan niemand een hand uitsteekt. Maar goed, het was ook nog vroeg die morgen. Aangezien Bruin niet stond waar hij zou moeten staan, later bleek dat ik vroeger was dan voor mogelijk werd gehouden en zelf was ik alle begrip van tijd kwijt, ging ik tegenover de uitgang zitten in de gelegenheid die daartoe is ingericht en bestelde een grote bak koffie. Een vriendelijk kijkend jong en Indisch meisje bracht me de mok met dubbel suiker en dubbel melk en vier in plaats van twee koekjes en ik kwam weer op verhaal. Net toen ik van plan was op eigen houtje te vertrekken kwam Bruin uit het niets opdagen. "Hoi opa!" en niet veel later zaten we in een grote Mercedes met een bekwame driver aan het stuur op een natte A44 waar de ene na de andere opstopping dreigde maar steeds weer oploste. Binnen een half uur waren we thuis. De kosten 60 euro, een kapitaal in Kyrgyzstan maar hier een fluitje van een cent.